

Марков Георгий Моисеевич

**Санаториумът на д-р
Господов**

**Москва
«Книга по Требованию»**

УДК 82-3
ББК 84
М26

М26 **Марков Георгий Мокеевич**
Санаториумът на д-р Господов / Марков Георгий Мокеевич – М.:
Книга по Требованию, 2012. – 88 с.

ISBN 978-5-458-04380-9

ISBN 978-5-458-04380-9

© Издание на русском языке, оформление
«YOYO Media», 2012

© Издание на русском языке, оцифровка,
«Книга по Требованию», 2012

Георги Марков
Санаториумът на д-р
Господов

Още малко и гонгът щеше да удари за ставане. Доктор Петър Господов, собственик и управител на санаториума, казваше, че най-важното време от живота на неговите пациенти е следобедният сън. Болните трябваше да легнат точно в два и да станат точно в четири, след което им се поднасяше закуската. Това се отнасяше за ония, които можеха да станат, а останалите просто трябваше да се събудят. Въпреки военното време и многото незаети стаи в санаториума гонгът продължаваше да отмерва началото и края на всеки режим с неизменния си звук, сепвашо силен плясък на чинел.

Както всеки следобед, най-напред в хола влезе Немия. Носеше дърва за камината. В първите дни на май тук, високо в планината, трябваше да се пали. Немия беше единственият санитар на санаториума и освен това изпълняваше длъжностите на медицинска сестра, лаборант и готвач. Същевременно ходеше до гарата, десетина километри далече, за продукти, сечеше дърва, докарваше болните и ги събличаше, откарваше мъртвите и ги обличаше в новите им костюми, бръснеше едните и другите, грижеше се за тях. Управителят казваше, че по-универсален служител трудно би могъл да се намери, но че неговото главно качество си оставаше вечното му мълчание.

Немия беше висок близо два метра и невероятно силен. Винаги ходеше с много дълга бяла манта, с маска и бяла шапка. Походката му беше неестествено бавна, ритмична, като че този човек извършваше добре заучени движения, които нямаха нищо общо с равния бялък на съсредоточените му в него си очи. Тази походка плашеше новациите, пък и другите. Все им се струваше, че тръгнал, Немия ще премине през тях, през стените, през планината като запратен от бога или от дявола предмет.

Той нареди дървата до камината. Болните сами щяха да си я запалят. После все така бавно оправи четирите дълбоки фотьойла, нареди ги около камината, а малко по-назад и близо до терасата шахмасичките със столчетата и на края забърса големия бронзов бюст на основателя на санаториума доктор Господов старши. Според указанията на управителя бюстът трябваше да се избърсва от прахта три пъти дневно.

Този санаториум за тежко болни от туберкулоза съществуваше едва от десет години. Доктор Господов старши го беше построил тъкмо в началото на тридесетте години, когато според статистическите данни България заемаше първо място в света по туберкуозна смъртност. Основателят беше съобразил, че вероятно има българи, които са готови да заплатят добре, за да умрат при особени лекарски

грижи във от семействата си и така да ги предпазят от заразяване. Още първия месец след построяването му санаториумът се напълни с пациенти и разходите по неговото построяване бяха изплатени само за една година.

Сградата беше модерна и красива, с около тридесет стаи, разположени в два етажа. Отвън я опасваха две великолепни тераси, които слънцето огряваше от изгрев до залез. От тези тераси и от прозорците на всяка стая се виждаше съвсем близкото било на планината, която приличаше на огромен заспал човек, наметнат с рошавия козяк на боровите гори. Над планината беше само небето. То натрапваше своята близост така недвусмислено, че почти всеки новопристигнал възкликваше:

„колко близо сме до небето!“

Доктор Господов старши дълго бе размишлявал как да свърже чудното местоположение на своя санаториум за умиращи с някаква легенда за изцеление. Първата му надежда беше, че наблизко ще се намери кладенец с чудотворна или поне минерална вода. Въпреки старателните разкопки той трябваше да се откаже от кладенеца. Тогава му дойде наум за народните легенди и поверия и той замоли един писател, голям български патриот, да съчини история за уж някаква жена на султан или велик везир, която била смъртно болна, но избягала от сараите, станала овчарка и дошла тука, където се излекувала така, от само себе си. Докторът беше готов да нарече и санаториума на нейно име. Всъщност тази легенда щеше да си остане само предположение, ако случаят не помогна. Тъкмо в тези първи години химиците категорично доказаха благотворното влияние на гваякола върху болните от туберкулоза, а както вече се знаеше, боровите пъпки и клонки съдържаха гваякол. Така легендата намери научно обяснение и стана исторически факт. Гваяколовото лечение, гваяколовото спасение, слънце, въздух и гваякол.

Безспорно първо място сред модерно уредените стаи заемаше холът на горния етаж. Той беше издаден дъговидно напред, изграден почти изцяло от стъкло с ефектна външност. Вътрешната му мебелировка, натруфена и богата, нямаше нищо общо с болничното заведение. Приличаше повече на обстановка в снобска вила. И портретът на доктор Кох, откривателя на зловещия бацил, стоеше на стената като скъп семеен спомен. Стената, която отделяше хола от терасата, беше оцветена стъклописно, зад креслата имаше огромни лампиони, в дъното лъщеше нов роял, а срещу него радиоапарат „Филипс“. Към това трябва да се прибави скъпият килим и цялата лека кактуси край прозорците. Очевидци твърдяха, че при доктор

Господов старши санаториумът е имал далеч по-блестящ вид, че брат му го е занемарил, както е занемарил и лечението на болните и ги е оставил на легендата за гваякола. Говореше се също, че основателят на санаториума не би допуснал въпреки войната в сградата да се намират само шест пациенти. Изобщо имаше някаква сериозна разлика между двамата братя. И доктор Господов младши никога нямаше да стане собственик на санаториум и негов управител, ако не дойде внезапната смърт на брат му. Може би затова Немия беше задължен три пъти дневно да бърше прахта от бронзовата глава на основателя.

Точно в четири часа той посегна към гонга. Удари с чукчето силно няколко пъти и после тръгна към кухнята.

Пръв от болните в хола се появи Гърбавия. Той заемаше една от стаите на долния етаж, където по неписана традиция се приемаха хора от втора ръка. По професия беше дърводелец и казваше, че преди да се разболе, имал собствена работилница за мебели в Красна поляна. Най-напред го пипнала костно-ставната туберкулоза и деформирала гръбнака му, а от две години бяха пострадали и дробовете му. От шестимата пациенти в санаториума на доктор Господов Гърбавия беше най-здрав и можеше без затруднение да изкачи стълбите.

Той влезе в хола бързо, крадешком, като се криеше от някого. Огромната му глава, хлътнала между раменете, се въртеше неспокойно. После се скри зад завесата, като заничаше през стъклената врата към коридора, където бяха вратите на болничните стаи. Вероятно там трябваше да се случи нещо интересно. Гърбавия почака малко, после се спусна към радиото, бързо намери станция, която предаваше музика, и наду радиоапарата докрай. Мъртвият допреди малко хол загърмя. Свиреха един от ония тържествени маршове, с които цирковете откриват представленията си. Сега Гърбавия се засмя като човек, който си е наумил нещо и вече го осъществява. Лицето му имаше отмъстително и злобно изражение, но не можеше да скрие страха му от ония отвъд коридора. Той отново се скри под завесата и нетърпеливо зачака.

Зададе се познатата фигура на Учителя по рисуване. Както винаги, идеше облечен в болнична пижама и наметнат с тъмножълтия халат със знаците на санаториума „С.Г.“ В коридора той се спря изненадан. Пред трите поредни врати, които се заемаха от тримата обитатели на горния етаж, беше подпрян по един голям дървен кръст, изработен с професионално умение. Върху кръста беше написано името на бъдещия покойник, точно както ги носят пред погребални-

те процесии. Учителя се усмихна снизходително. Това беше отмъщението на Гърбавия.

— И какво от това? — запита той, като влезе в хола.

— Майтап! — Гърбавия излезе от завесата и погледна злобно Учителя. — Защо сега не се смееш? Не ти е весело? И за тебе съм приготвил, защото и ти си като тях!

Учителят по рисуване вдигна рамена, намали звука на радиото и седна зад рояла. Винаги му харесваше да седи зад рояла. Гърбавия го гледаше учуден и отчаян.

— Ти, изглежда, нищо не разбираш от шега! — каза с безразличие Учителя.

— Шега ли! — Гърбавия подскочи. — И това е шега! — Той посочи кръстовете в коридора. — Само че много по-смешна шега!

— По-добре махни ги, преди да са се събудили! — каза Учителя. — Що за глупости!

Гърбавия разпери дългите си ръце и пристъпи към него. Приличаше на огромен паяк.

— Защо не искаш заедно да се посмеем? — Той трепереше от гняв и като че всеки миг щеше да се хвърли върху Учителя. — Да им погледаме мутрите, като отворят вратите! И дай боже някой да изплезе език и да се плюсне пред кръста си, вечна му памет!...

— Беше се приближил толкова, че оня усещаше пресекващия му дъх. — Или ти е по-весело да се смееш с тях?

Учителя го загледа любопитно. Грамадната глава на Гърбавия и силно изразените му челюсти го дразнеха.

„Неговото нещастие ни задължава да се чувствуваме щастливи!“ — беше казал онзи свръхциник Доктора.

Учуди го фанатизмът на Гърбавия. Той беше единственият, който продължаваше да настоява за нещо, отдавна захвърлено от другите.

— Ти наистина си смешен! Заради една жена!

— Моята жена! Моята! — извика нетърпимо Гърбавия.

— Била е твоя! — усмихна се Учителя. Поне това разбери и стига с тия комедии!

Гърбавия нервно отскочи. Беше побледнял.

— Пак ли?... На тебе отрова ще сипя в манджата! Да си знаеш!

— Мерси! — каза Учителя. — Може и да е за хубаво!

Отвъд коридора някой закашля и Гърбавия се втурна към мястото си зад завесата.

— Сега ще видиш! — каза Учителя.

— Дай боже да се препънат! — боботеше под завесата Гърба-

вия. — И ковчези ще им скова, и трапове ще им изкопам, и ще помогна на Немия да ги зарови! Майтап! Ще видят те майтап!

Учителя се усмихна. Все пак беше любопитно как ще посрещнат кръстовете си тия тримата.

От крайната врата вдясно, която имаше номер десет излезе нисък кръглолик човек на средна възраст. Беше облечен с тъмен костюм с вратовръзка и бяла риза, наметнат отгоре с болничния си халат. Казвах му Философа, защото беше завършил философия и преди да се разболе, изготвял крупен научен труд. Намираще се в санаториума вече цяла година.

Той видя кръста си пред вратата и се спря. Гърбавия, скрит зад завесата, тихо се засмя.

— Нали всичко може, господин Философе? — изсъска той. — Нали всичко може. Или сега вече не може?

Философа взе кръста и влезе в хола, като го разглеждаше. Той погледна Учителя по рисуване, после отново кръста и каза без всякаква ирония:

— Погледни! Каква категоричност! Две летви, заковани напреки! Най-категоричният знак на земята... и въпреки това... аз чета моето име като името на друг човек, когото не познавам...

Учителя го гледаше подигравателно.

— Ти искаш да бъде на друг човек?! — каза той с неприязън. — Естествено, кой не би желал да забучи собствения си кръст над главата на другого! Може би това е най-високата степен на свобода, а господин Философе?

Философа невзмутимо седна срещу Учителя, като продължаваше да разглежда кръста и гласно да размишлява:

— Учудвам се как едновременно съм толкова близо и толкова далече от това!

Учителя беше убеден, че той позира по твърде евтин банален начин, а тъкмо в тези последни дни не можеше да понася никакви игрички.

„Намирам се в някакво състояние на абсолютна будност, просто съм «изцъклен» отвътре!“ — беше казал той на Доктора, когато му искаше помощ.

И сега този позираш философ, който също беше виновен пред него.

— Истината е, че си съвсем близо до кръста въпреки желанието ти да бъдеш далече! — каза му злобно той. — Струва ми се, че този път стремежът ти да умреш като повреден робот ти изневерява! Роботите не се плашат, нали?

Едва сега Философа долови нещо от тона на Учителя, усмихна се презрително:

— Че аз не се плаша! Само се отвращавам от символите! Всеки символ е подигравка с разума!

Учителя по рисуване се разсмя:

— О-хо! А не намираш ли, че всеки разум е подигравка с живота.

Философа пак се вдълбочи в разглеждане на кръста. Очевидно шегата на гърбавия дърводелец му правеше силно впечатление.

— Все пак — каза той — това е най-сполучливият символ... четири противоположни посоки... бих казал... несъразмерното саморазкъсване на всеки човек, при това едната посока е предпочетена — той посочи дългата част на кръста, — но тя води винаги надолу... а може би е знак, че ние принадлежим на онова, което е под нас...

Учителя искаше да му каже нещо по-язвително, ала се чу трясък и той разбра, че иде Доктора.

Беше се отворила вратата на стая номер девет и в коридора се появи съвсем млад мъж, облечен в блестящ собствен халат, обут в елегантни лачени пантофи. Той имаше много слабо лице, с онзи характерен за бързото развитие на болестта възсинкав цвят, с мъртвешка изпъкналост на ябълките и опънати пепеляви устни. Толкова по-ярък беше контрастът с очите му — черни, блестящи и много изразителни. Те издаваха постоянното му състояние на свръхвъзбуда, сякаш животът в гърдите на този човек догаряше с все по-ярки пламъци. Двадесет и осем годишен, неотдавна завършил медицина.

Той съзря кръста, който Гърбавия беше подпрял пред вратата му, прихна да се смее и извика:

— Радост в къщи! — ритна кръста и с ръце в джобовете бавно тръгна към хола.

— Ритай — процеди Гърбавия, скрит зад завесата. — Всички започват с ритане и свършват с ритане!

Доктора се движеше с мъка, беше много болен. Като че само очите му го заставяха да се движи. Дишаше тежко и често се случваше да му прилошава. Ала гласът му си оставаше неподправено свеж и силен.

Като влезе в хола, той угаси с отвращение радиото и седна точно срещу камината. Тогава видя кръста в ръцете на Философа.

— Гърбавия си отъмщава!... Не е бил лош дърводелец! Можем да си направим обща поръчка при него! Но не такива неграмотни надписи! Господин Учителя по рисуване ще изпише нещо калигра-

фическо, с хубав старобългарски шрифт, а господин Философа ще измисли някаква такава... като на копривченските гробища... „Ние бяхме като вас, вие ще станете като нас!“ — Той изговори всичко това нервно, приповдигнато, после отведнъж се обърна назад и попита. — Къде е този красавец? На бас, че се е скрил и отнякъде ни гледа!

След последния разговор между двамата на Учителя по рисуване му беше неприятно да разговаря с Доктора. Философа продължаваше да разглежда дървения кръст.

— Колко интимно сте го прегърнали! — забеляза Доктора. — Предсмъртната поза на една неосъществена човекомашина!

Внезапно Философа се извърна към него и троснато каза:

— Стига с тия ваши представления! Престанете най-после да ни натрапвате себе си! — Той говореше на всички тук на „вие“, а пък те, за да го ядосват, с редки изключения му говореха на „ти“. — Всичко това е заради вашите и на господин Акрабов шеги с жена му!

Доктора направи гримаса на учудване, после се замисли и започна, като постепенно извисяваше глас:

— Господин Философе, ти забравяш, че тук всеки има право на всичко! Това е нашето главно предимство и аз държа на него повече, отколкото на твоето съседство! Тук преди една седмица имаше един човек, който от сутрин до вечер ни псуваше! Помниш ли колко весело беше, когато този гранически и диалект изреждаше майките ни... да ти припомня ли как те наричаше?... Сега вече го няма! Аут! — Спря за миг, говоренето го изморяваше, но той не можеше да не говори. — Влез в неговата стая и се опитай да определиш правата си! Нали ти сам каза, че при нас няма граници, няма власт, няма страх, няма никакви задръжки и всеки може да прави каквото си иска! Как беше, абсолютно свободните хора, а?

Философа не прие предизвикателството. Остави кръста встрани и се облегна, като гладеше оплешивялото си теме.

— Сантименталности! — измърмори той.

— А оня гърбав глупак си мисли, че ме подсеща за нещо, което съм забравил! — каза Доктора, като бъркаше в джобовете на халата си, и измъкна малко листче. — Ето... остават ми още четиридесет и седем дни! Точно четиридесет и седем! — Той погледна с блестящите си очи към двамата.

Гърбавия продължаваше да се крие зад завесата при вратата, за да дочака излизането на последния обитател от горния етаж, земевладелеца Акрабов, когото мразеше най-много.

Учителя прикликна пред камината, струпа малко борини, нареди

изкусно пирамидата от дърва и ги подпали. След това безшумно се върна на мястото си. Огънят разгоря бързо, дърветата се обливаха в гореща смола, съскаха и прасяха. В студения мрачен хол лъхна топлина.

През тия късни следобеди и вечери в санаториума обикновено се мълчеше. Болните се отпущаха в креслата, дремеха и чакаха.

Учителя по рисуване гледаше буйния огън в камината и си мислеше, че ако наистина до утре не му пратят пари, ще трябва да си събере багажа, да напусне този санаториум и тази камина. А вече беше свикнал с обстановката и с мисълта, че именно тук ще дочака края. Учителя предполагаше, че ще издържи най-много до есента. Съзнанието на тази обреченост го хвърляше в най-противоположни състояния. Веднъж, разкапан от жал и болка по себе си, той нареждаше: „Последната ми пролет, последният ми рожден ден, последният Гергьовден в моя живот, последният... май, последният...“ — и плачеше в стаята си с тънък скимтящ глас, а друг път това съзнаване му доставяше мъчителна радост. Приемаше, че със смъртта си отмъщава на всички, които бяха виновни пред него, на бившата си жена, на братята си, на директора на гимназията, който беше съсипал нервите му, за да стигне на края до третото и като че най-желано чувство на животинско безразличие, покорство и тъпост.

Откакто беше завършил Художествената академия, той почти не рисуваше, преподаваше на учениците в гимназията едни и същи уроци, гледаше на работата си през пръсти и рядко се сещаше да работи. След заболяването му и особено след като разбра, че и операцията няма да му помогне, отведнъж си внуши, че е дошло времето да създаде своите шедьоври. Донесе в санаториума триножник, платно и бои. Първите дни с вдъхновение и постоянство седеше на терасата и рисуваше. Всички очакваха да видят нещо от околния пейзаж, от това, което беше пред очите им, но картината върху платното излезе непонятна. Нещо като сиво-бяла пропаст между виолетови скали. Някои от тези скали наподобяваха човешки лица или чела и носове, при това всичко устремено надолу. А някъде встрани гледаха три очи. Всички болни, които видяха картината, бяха поразени от трите очи и даже сам Акрабов каза, че човек сигурно е имал и трето око, но го е загубил. Философа забеляза, че всяко от нарисуваните очи има отделен израз и те принадлежат на различни хора.

Учителя свали картината от триножника и без да се замисли много, я хвърли в камината. Те го гледаха слисани, а Гърбавия забеляза: